

TARJIMONLAR NUTQNI RIVOJLANTIRISH BO‘YICHA MASHQLAR

Odilov Xakim Safar o‘g‘li

Surxondaryo viloyati Sherobod tumani 43-maktab o‘qituvchisi

Annotatsiya

Hozirgi vaqtda ta’lim tizimi sohasini sinxron tarjimonlarni tayyorlash jarayonini rivojlantirish juda muhim hisoblanadi, shuningdek, ta’lim sohasi sinxron tarjimashunoslikda ijobiy natijalarga erishilmoqda. Sinxron tarjima - bu yuqori darajadagi lingvistik, kognitiv va kommunikativ kompetentsiyani talab qiladigan murakkab tarjima turidir. Sinxron tarjimoni o‘rgatishning an'anaviy usullari, masalan, ma'ruzalar va ko'rgazmalar, passiv bo'lishi mumkin va talabalarni qiziqtirmaydi.

Kalit so‘z: sinxron, dars, interfaol, strategiya, interaktiv.

Tarjimonlar nutqni rivojlantirish bo‘yicha mashqlarni muntazam ravishda mashq qilish orqali maqsadli tilda o‘z malakalarini tezda oshirishlari va aniqroq va madaniyatga mos tarjimalarni yaratishlari mumkin. Yuqorida aytib o‘tilgan mashqlarga qo‘shimcha ravishda, tarjimonlar nutqni rivojlantirish uchun ko‘plab boshqa narsalarni qilishlari mumkin[1].

Ular o‘z ichiga oladi:

- Ona tilida so‘zlashuvchilarni tinglash: Nutqni rivojlantirishning eng yaxshi usullaridan biri maqsadli tilda so‘zlashuvchilarni tinglashdir. Buni ona tilida so‘zlashuvchilar bilan suhbatlashish, maqsadli tilda filmlar va teleko‘rsatuvlarni tomosha qilish yoki shunchaki musiqa tinglash orqali amalga oshirishingiz mumkin.
- O‘qish: O‘qish nutqni rivojlantirishning yana bir ajoyib strategiyasidir. Siz o‘qiyotganingizda yangi lug‘at va grammatik tuzilmalar bilan tanishasiz. Bundan tashqari, siz maqsadli til madaniyati siznikidan qanday farq qilishini bilib olishingiz mumkin[2].
- Nutq mashqlari: Nutqni rivojlantirishning eng yaxshi usuli nutq mashqlari. Bunga ona tilida so‘zlashuvchilar bilan suhbatlashish, til klubiga a'zo bo‘lish yoki nutq kursiga yozilish orqali erishish mumkin[2]. Siz ushbu maqoladagi maslahatlardan foydalanib, nutqingizni rivojlantirishingiz va tarjimon sifatida ko‘tarilishingiz mumkin. Nutqni rivojlantirish mashqlari har qanday tarjimonni tayyorlashning muhim tarkibiy qismidir. Ular tarjimonning maqsadli tilda aniqlik, ravonlik va umumiy bilim darajasini oshirishga yordam beradi. Muayyan tarjimon uchun nutqni rivojlantirish mashqlarining eng mos turi ularning o‘ziga xos ehtiyojlari va maqsadlariga bog‘liq bo‘ladi[3]. Nutqni rivojlantirish bo‘yicha turli xil mashqlar mavjud. Nutqni yaxshilash uchun mashqlar quyidagilarni o‘z ichiga oladi.
- Tinglab tushunish mashqlari: Bu mashqlar tarjimonning og‘zaki tilni tushunishini kuchaytirishga yordam beradi. Ular nutqlar, ma'ruzalar yoki boshqa og‘zaki mazmundagi audio yozuvlarni eshitishni talab qilishi mumkin. O‘rganilayotgan tilda ravon va to‘g‘ri

gapirish bo'yicha mashqlar tarjimonga ushbu tilni yanada malakali bo'lishiga yordam beradi. Ona tilida so'zlashuvchi bilan gaplashish, o'z ovozi yozib olish yoki maqsadli tilda taqdimotlar qilish - bu faoliyatning ba'zi bir misollar[4].

- Ovoz chiqarib o'qish mashqlari: Bu mashqlar tarjimonga maqsadli tilda talaffuz va intonatsiyani aniqlashtirishga yordam beradi. Ular she'r, badiiy adabiyot yoki yangiliklar maqolalarini o'z ichiga olgan bir qator matnlarni ovoz chiqarib o'qishni o'z ichiga olishi mumkin.

- Yozish mashqlari: Bu mashqlar tarjimonga maqsadli tilda ixcham va ravshan yozishda ko'proq mohir bo'lishiga yordam beradi. Ushbu mashqlarning bir qismi sifatida maqsadli tilda insholar, hisobotlar va boshqa turdagi hujjatlar yozilishi mumkin.

Tarjimonning nutqini rivojlantirishga yordam beradigan turli xil umumiy tavsiyalar mavjud. Bular quyidagilardan iborat:

- Muntazam mashq: Nutq - bu qanchalik ko'p qilsangiz yaxshilashingiz mumkin bo'lgan mahoratdir. Iloji boricha maqsadli tildan foydalanish imkoniyatlarini qidiring[5].

- Fikr-mulohaza oling: ona tilida so'zlashuvchidan nutqingizni tinglashini va talaffuzingiz, intonatsiyangiz va ravonligingiz haqida fikr bildirishini so'rang.

- Xato qilishdan qo'rqmang: Yangi tilni o'rganayotganda xatolar muqarrar. Xato qilishdan qo'rqishingiz gapirishingizga xalaqit bermasin.

- Sabrli bo'lish: yangi tilda ravon gapirishni o'rganish vaqt talab etadi. Ustalik bir kechada sodir bo'ladi deb hisoblamang. O'z tillarida o'z mahoratini oshirishni istagan har qanday tarjimon nutqni rivojlantirish mashqlaridan foydalanishi mumkin[6]. Yuqorida keltirilgan maslahatlardan foydalanib, siz ushbu mashqlardan maksimal foyda olishingiz va nutqni rivojlantirishni tezda yaxshilashingiz mumkin. Yuqorida aytib o'tilgan manbalarga qo'shimcha ravishda, nutqni rivojlantirishni istagan tarjimonlar uchun ko'plab boshqa vositalar mavjud.

Bular quyidagilardan iborat:

- Onlayn kurslar: Sizga ma'lum bir tilda nutqni rivojlantirish asoslari bo'yicha ko'rsatmalar beradigan turli onlayn kurslar taklif etiladi.

- Kitoblar va maqolalar: Nutqni rivojlantirish haqida batafsil ma'lumot beradigan turli xil kitoblar va maqolalarni topishingiz mumkin.

- Ona tilida so'zlashuvchilar: ona tilida so'zlashuvchilar bilan gaplashish nutqni rivojlantirishni mashq qilishning eng yaxshi usullaridan biridir. Mashq qilmoqchi bo'lgan tilni bilgan har qanday ona tilida so'zlashuvchilardan ular buni qilishni xohlashlarini so'rang[7].

Taklif etilgan resurslardan foydalanib, nutqni rivojlantirishni sezilarli darajada oshirishingiz mumkin. Buning natijasida siz yaxshi tarjimonga, shuningdek maqsadli tilda yaxshi kommunikatorga aylanassiz. O'z tillarida aniqlik va ravonlikni oshirishga intilayotgan tarjimonlar uchun foydali vosita bu nutqni rivojlantirish mashqlari. Tarjimonlar ushbu mashqlar yordamida maqsadli tilning grammatikasi, talaffuzi va lug'atini yaxshiroq

tushunishlari mumkin. Bundan tashqari, ular tarjimonlarga nutq va yozish orqali maqsadli tilda o'z malakalarini rivojlantirishda yordam berishi mumkin[8]. Tarjimonlar nutqni rivojlantirish bo'yicha turli mashqlardan foydalanishlari mumkin.

Oddiy mashqlarga quyidagilar kiradi:

- Taqlid: Ushbu mashqda siz ona tilida so'zlashuvchidan gap yoki iboralarni ko'chirasiz. Natijada tarjimonlarning talaffuzi va intonatsiyasi yaxshilanishi mumkin.
- Diktant: Ushbu mashqni bajarish uchun avval matn parchasini yozib olishdan oldin uni tinglashingiz kerak. Bu tarjimonlarga transkripsiya va tinglab tushunish qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi[9].
- Tarjima: Bu vazifada siz matn qismini bir tildan boshqa tilga tarjima qilishingiz kerak. Ikkala tilda ham aniqlik va ravonlik bilan tarjimonlar bundan foyda olishlari mumkin[10].
- Rol o'ynash - bu maqsadli tilda suhbatni namoyish etadigan faoliyat. Bu tarjimonlarning nutq va tinglash qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi. Ushbu mashq uchun maqsadli tilda suhbatda ishtirok etish talab qilinadi. Bu tarjimonlarga maqsadli tilda ko'proq aniqlik va ravonlikka ega bo'lishga yordam beradi. Nutqni yaxshilash mashqlari yakkama-yakka yoki guruhda bajarilishi mumkin. Ular yolg'iz yoki boshqa tarjimon bilan olib borilishi mumkin. Shaxsning ehtiyojlariga qarab, nutqni rivojlantirish mashqlarining chastotasi va davomiyligi o'zgarishi mumkin[11]. O'z tillarida aniqlik va ravonlikni oshirishni xohlaydigan tarjimonlar uchun nutqni rivojlantirish mashqlari foydali manba bo'lishi mumkin. Tarjimonlar ushbu mashqlarni qo'llash orqali maqsadli tilning grammatikasi, talaffuzi va lug'atini yaxshiroq tushunishlari mumkin. Bundan tashqari, ular tarjimonlarning maqsadli tilda yozish va nutq ko'nikmalarini yaxshilashda yordam berishi mumkin. Tarjimonlar nutqni rivojlantirish uchun yuqorida aytib o'tilgan mashqlardan tashqari turli xil ishlarni ham bajarishlari mumkin[12].

Ular orasida:

- Ona tilida so'zlashuvchilarni tinglash: nutqni rivojlantirishning eng yaxshi usullaridan biri bu ona tilida so'zlashuvchilarni tinglashdir. Bu sizga tilning tabiiy ritmi va intonatsiyasini tushunishga yordam beradi. Filmlar, teleko'rsatuvlar, musiqa va podkastlarni o'z ichiga olgan turli kontekstlarda siz ona tilida so'zlashuvchilarni eshitishingiz mumkin.
- O'qish: O'qish nutqingizni rivojlantirishning yana bir ajoyib usulidir. O'qish sizni lug'at va grammatik tuzilmalarning keng doirasi bilan tanishtiradi. Siz talaffuzingizni yaxshilash uchun ovoz chiqarib o'qishingiz ham mumkin.
- Hamkor bilan gaplashish: Siz maqsadli tilni o'rganayotgan do'stingiz yoki hamkasbingiz bilan gaplashishni mashq qilishingiz mumkin. Grammatikangiz va talaffuzingiz bo'yicha fikr-mulohazalarni shu tarzda olish mumkin. Tarjimonlarning tarjimonlik qobiliyatlarini rivojlantirish va og'zaki nutqni to'g'ri va ravon tarjima qilishning eng yaxshi usuli bu nutqni rivojlantirish mashqlaridir[13].

Quyida tarjimonlarning qobiliyatlarini oshirishga yordam beradigan bir nechta nutq mashqlari keltirilgan. Shadowing: Bu boshqa birovning aytganlarini og'zaki takrorlash va uni to'liq fikr

bilan kuzatib borish amaliyotidir. Tarjima qilish uchun zarur bo'lgan bir vaqtning o'zida tinglash va gapirish uchun bu miyani mashq qilishga yordam beradi[15]. Nutqlar, ma'ruzalar, yangiliklar hisobotlari yoki manba yoki maqsadli tildagi boshqa tabiiy nutq manbalaridan foydalangan holda, soyani audio yoki video yozuvlar orqali amalga oshirish mumkin[14]. Masalan, tarjimon Barak Obamaning nutqini yoki ingliz tilida so'zlashuvchining TED ma'ruzasini kuzatishi mumkin, masalan, ingliz tilidagi ko'nikmalarini oshirish. Tarjimonlarda nutqni rivojlantirish mashqlari shadowing Shadowing - bu ona tilida so'zlashuvchining nutqi bilan birga real vaqtda kuzatishni o'z ichiga olgan usul. Boshlang'ich tarjimonlar ko'pincha chet tilida gapirish va tinglash qobiliyatlarini rivojlantirish uchun undan foydalanadilar. Maqsadli tilning ravonligi, talaffuzi, intonatsiyasi va tushunishi soyalar yordamida yaxshilanishi mumkin. Nutqni tez qayta ishlash va turli urg'u va nutq uslublari bilan shug'ullanish qobiliyatini soya qilish orqali ham yaxshilash mumkin[16]. Podkast, radio dasturi, nutq yoki dialog maqsadli tilda sizga soyani mashq qilish uchun kerak bo'lgan narsadir[17]. Dinamikni tinglayotganda o'z ovozingizni yozib olishingiz uchun yozib olish vositasi ham zarur. Ovozli kirishni tinglayotganda siz naushniklar yoki karnaylardan foydalanishingiz mumkin, lekin siz o'z ovozingizni ham aniq eshitishingiz kerak. Iloji boricha tezroq, ideal holda bir soniya ichida, ma'ruzachi aytganlarini takrorlashingiz kerak. So'zlovchining talaffuzi, intonatsiyasi, ritmi va urg'usi imkon qadar yaqindan taqlid qilinishi kerak[18].

Har bir so'z yoki iborani tushunish haqida tashvishlanishning o'rniga, nutqning umumiy ma'nosi va xabariga e'tiboringizni qarating. Sizning mahorat darajangiz va maqsadlaringizga qarab, soya qilish uchun turli darajadagi qiyinchilik va murakkablik mavjud. Misol uchun, asta-sekin uzunroq, hiyla-nayranglarga o'tishdan oldin, siz qisqa, oddiy jumladan boshlashingiz mumkin.

O'zingizni sinab ko'rish uchun siz audio kiritish tezligi va mavzusini o'zgartirishingiz mumkin. Aniqlik va ishonchni oshirish uchun siz bir xil audio kiritishni qayta-qayta soya qilishingiz mumkin. O'zingizning kuchli va zaif tomonlaringizni aniqlash va muvaffaqiyatingizni kuzatish uchun siz o'zingizning yozuvlaringizni asl audio kiritish bilan solishtirishingiz mumkin. Chet tilidagi nutq qobiliyatlarini yaxshilashning kuchli va samarali usuli bu shadowing qilishdir. Bu sizga tabiiyroq, ravon va ishonchli gapirishga yordam beradi. Nutqning turli shakllariga ta'sir qilish natijasida sizning so'z boyligingiz va maqsadli tilni boshqarishingiz mumkin. Chet tilida og'zaki imtihonlarga yoki taqdimotlarga tayyorgarlik ko'rayotganda, ayniqsa, soyalar yordam beradi. Til o'rganish maqsadlaringizga erishishingiz va tinglash va gapirish ko'nikmalaringizni oshirishingiz mumkin[19].

Og'zaki nutqni turli so'zlar yoki jumla tuzilmalaridan foydalanib, asl matnning ma'nosi va ohangini saqlab qolgan holda takrorlash - parafrazlash deb nomlanadi. "Bu g'oyalarni qayta shakllantirishni va maqsadli tilda noqulay yoki noaniq ko'rinishi mumkin bo'lgan so'zma-so'z

tarjimalardan qochishni osonlashtiradi. Nutqning barcha materiallari, jumladan nutqlar, dialoglar, intervyular va suhbatlar parafrazlash uchun mos keladi”.

Tarjimon, masalan, ingliz tilini mashq qilish uchun ona tilida soʻzlashuvchi tomonidan film yoki podkastdan bir satrni tarjima qilishi mumkin. Tarjimonlar oʻzlarining nutqini rivojlantirish qobiliyatlarini parafrazlash texnikasidan foydalangan holda oshirishlari mumkin. Bu jumla yoki parchaning mazmunini va asosiy gʻoyalarini saqlab qolgan holda matnni oʻzgartirishni talab qiladi. Tarjimonlar soʻz boyligini, grammatikasini va talaffuzini, shuningdek, tushunish va muloqot qilish koʻnikmalarini parafrazlash orqali yaxshilashlari mumkin. Tarjimonlar matnning asl manbasiga hurmat koʻrsatishi va tarjima qilish orqali plagiatdan qochishlari mumkin.

ADABIYOTLAR:

1. Жумаева, Г. Т. (2019). ФОРМИРОВАНИЕ ПРАВОВОГО ОБРАЗОВАНИЯ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ. In НАУЧНЫЕ ДОСТИЖЕНИЯ И ОТКРЫТИЯ 2019 (pp. 188-190).
2. Жумаева, Г. Т. (2016). Современные технологии обучения учащихся. Евразийский научный журнал, (6), 456-458.
3. Salokhitdinova, N. M. (2020). PROVIDING MEMBERSHIP BETWEEN TESTING AND INTERNATIONAL ASSESSMENT PROGRAMS FROM PRIMARY SCHOOL MATHEMATICS (An example of elementary school math). Scientific and Technical Journal of Namangan Institute of Engineering and Technology, 2(12), 14-19.
4. Салохитдинова, Н. (2021). Development prospects of primary education integration (on the example of exact and natural sciences). Общество и инновации, 2(7/S), 221-225.
5. Салохитдинова, Н. (2022). Aniq va tabiiy fanlar tushunchalarining integratsiyasi (Aniq va tabiiy fanlar misolida). Современные тенденции инновационного развития науки и образования в глобальном мире, 1(3), 368-371.
6. Salohiddinova, N. (2022). INTEGRATION OF EXACT AND NATURAL SCIENCES CONCEPTS (On the example of exact and natural sciences). Emergent: Journal of Educational Discoveries and Lifelong Learning (EJEDL), 3(11), 158-165.
7. Kulmuminov, U., & Mukhtarova, L. (2023). POSSIBILITIES OF CREATIVE THINKING AND ITS MANIFESTATION IN THE EDUCATIONAL PROCESS. Open Access Repository, 4(02), 81-84.
8. O'ralovna, J. G. (2023). SPECIFIC SOCIAL PSYCHOLOGICAL CHARACTERISTICS OF OLD AGE. EUROPEAN JOURNAL OF INNOVATION IN NONFORMAL EDUCATION, 3(5), 145-147.
9. Жумаева, Г. Ў. (2022). ОИЛАВИЙ МУНОСАБАТЛАРДАГИ БЕГОНАЛАШУВНИНГ ИЖТИМОЙ ПСИХОЛОГИК ОМИЛЛАРИ. Science and innovation, 1(B3), 428-431.

10. Pardayevich, S. S., & O'Ralovna, J. G. (2023). KICHIK MAKTAB YOSHIDAGI BOLALALAR PSIXOLOGIYASI. Talqin va tadqiqotlar ilmiy-uslubiy jurnali, 1(17), 101-104.
11. O'ralovna, J. G. (2022). Social Psychological Problems of Alienation. EUROPEAN JOURNAL OF INNOVATION IN NONFORMAL EDUCATION, 2(4), 204-206.
12. Жумаева, Г. У. (2021). Психологические механизмы формирования профессиональных отношений будущего педагога. Достижения науки и образования, (4 (76)), 72-76.
13. Haydarova, M. (2019). MODEL AND PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL CONDITIONS CONDUCIVE TO THE FORMATION OF MANAGERIAL COMPETENCE OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS. European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences Vol, 7(11), 90-93.
14. XABIBULLAYEVNA, X. M. (2022, June). THE NEED TO TEACH THE SUBJECT OF EDUCATION IN PRIMARY SCHOOL. In Conference Zone (pp. 97-98).
15. XABIBULLAYEVNA, X. M. (2022, June). THEORETICAL BASES OF PREPARATION OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS FOR TEACHING THE SUBJECT OF EDUCATION. In Conference Zone (pp. 95-96).
16. Khabibullayevna, H. M. (2021). Scientific-Theoretical Fundamentals Of Improving The Methodological Training Of Future Primary School Teachers To Teach The Subject Of Education. Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry, 12(10).
17. Khaydarova, M. H. (2020). DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL COMMUNICATION COMPEPENCIES IN FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS. Восточно-европейский научный журнал, (5-6 (57)), 37-39.
18. Xaydarova, M. (2023). BO 'LAJAK BOSHLANG 'ICH SINF O 'QITUVCHILARINI TARBIYA FANINI O 'QITISH FAOLIYATIGA TAYYORLASH MAZMUNI. Interpretation and researches, 2(1).
19. Shamsiddinova, M., & Xaydarova, M. (2023). INNOVATION PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARGA ASOSLANGAN INTERFAOL METODLAR. Interpretation and researches, 1(1).